

Onderwijs

INTERVIEW RENÉ HALBERSTADT

Vmbo'ers spijbelen minder dan havisten

Al wil het beeld soms anders: op het vmbo wordt minder gespijbeld dan op de havo en het vwo. Het is een opvallende conclusie uit het onderzoek van onderwijssocioloog René Halberstadt. 'Ouders met een lage sociale status zijn conformistischer.'

Toen René Halberstadt (61) nog als leerplichtambtenaar werkte, kwam hij geregeld bij gezinnen thuis om te achterhalen waarom een leerling frequent of langdurig afwezig was. Soms bleek de reden simpel: liefdesverdriet. Of een leerling had zich niet goed voorbereid op zijn tentamen. Soms bleek het helemaal mis. Verwaarlozing, mishandeling, gameverslaving. In alle gevallen gold: bij ziekmeldingen speelden de ouders een sleutelrol. Zij bepaalden of er voldoende reden was om een kind thuis te houden.

Maar hoe groot is die onderhandelingsruimte tussen ouders en kinderen? En waardoor wordt die bepaald? Dat zijn vragen waar Halberstadt, inmiddels werkzaam als projectleider bij Ingrado (de beroepsvereniging voor leerplichtambtenaren), antwoord op geeft in het proefschrift dat hij recentelijk verdedigde aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam.

De titel, *Schoolverzuim, een tip van de sluier opgelicht*, is veelzeggend. Er is namelijk nauwelijks zicht op hoe vaak er wordt verzuimd. Scholen zijn alleen verplicht om excessief ongeoorloofd verzuim – meer dan 16 uur afwezigheid in een maand – te melden bij de leerplichtambtenaar. Het ministerie van Onderwijs, dat deze cijfers jaarlijks in kaart brengt, noteerde vorig jaar een aantal van 67 duizend jongeren in deze categorie.

In de praktijk missen veel meer jongeren jaarlijks enkele dagen school. Niet alleen door ziekte of een uitvaart, maar ook omdat ze spijbelen. Tussen deze twee vormen van verzuim (geoorloofd en ongeoorloofd) loopt een dunne scheidslijn waar niet altijd even makkelijk de vinger opgelegd kan worden. 'Ze hangen nauw met elkaar samen', zegt Halberstadt. 'Jongeren die meer ongeoorloofd afwezig zijn, zijn ook vaker geoorloofd afwezig – en vice versa.'

Omdat verzuim een belangrijke indicator is voor uitval, is het volgens Halberstadt belangrijk hier meer inzicht in te krijgen. Hij vond twaalf middelbare scholen met in totaal 5.663 leerlingen bereid om cijfers over hun afwezigheid te delen. Ook nam hij enquêtes af bij leerlingen, ouders, docenten en mentoren. Het gaat om een verkennend onderzoek, benadrukt hij. 'Meer studie is nodig.'

Een van de opvallendste conclusies is dat vmbo-leerlingen aanzienlijk minder (zo'n 50 procent) spijbelen dan leerlingen die naar de havo of het vwo gaan. Hoe kan dit?

'Vooropgesteld: alle ouders vinden het belangrijk dat hun kinderen naar school gaan, want het is de poort naar hun verdere leven. Maar over het algemeen vertonen ouders van wie de kinderen naar het vmbo gaan en die een migratieachtergrond en een lage sociaal-economische status hebben, meer conformistisch gedrag. Hun kinderen horen naar school te gaan.

'Daarnaast hebben ouders met een migratieachtergrond een meer autoritaire opvoedstijl dan ouders met een Nederlandse of westerse achtergrond. Er is dus minder onderhandelings-



Onderwijsocioloog René Halberstadt. 'Ik was ook een spijbelaar, maar geen excessieve.' Foto Jiri Büller / VK

ruimte dan bij hoogopgeleide ouders, die waarden als eigen verantwoordelijkheid en zelfontplooiing hoog in het vaandel hebben staan en hun kind dus eerder ziek melden, ook als er iets anders speelt.'

U schrijft dat ouders geneigd zijn scholen uit te kiezen die een verzuimbeleid hebben dat overeenkomt met hun opvoedstijl.

'Op vmbo-scholen geldt vaker een verzuimbeleid dat als 'streng' getypeerd kan worden. Dat komt in de eerste plaats vanuit de scholen zelf: die gaan ervan uit dat leerlingen thuis minder ondersteuning krijgen en vinden het dus van groot belang dat ze naar school komen. Daarbij ontstaan er in

een sterk gesegregeerd schoolklimaat als in Nederland monoculturen, waarin de opvoedstijl van ouders met een vergelijkbare culturele en sociaal-economische achtergrond overeenkomen.

'Een opvallende uitkomst in mijn onderzoek is dat in klassen met een hoog ongeoorloofd verzuim, individuen ook vaker afwezig zijn. Daarin zie je de rol van ouders terug. In een vmbo-klas met kinderen van ouders die allemaal streng zijn, is het niet gek dat individuen minder vaak ziek worden gemeld.'

Vroeger moesten ouders hun kinderen met een briefje of telefoontje aan de school afmelden.

Nu kan dit digitaal. Is spijbelen sindsdien makkelijker?

'Ja, en dat is problematisch, want de interactie tussen school en ouder werkt preventief. Een ouder die de school moet bellen, kan iemand aan de andere kant van de lijn krijgen die opmerkt: ik zie dat uw kind vorige week ook al ziek was en als ik terugkijk, dan blijkt maandag altijd een moeilijke dag te zijn. Hoe zit dat? Het is heel belangrijk dat een school dit signaleert en samen met ouders optrekt om een oplossing te vinden.'

Helpt het als een school een strenger verzuimbeleid hanteert?

'Dat kun je niet zo stellen, want welke

“ Ouders met een migratieachtergrond en een lage sociaal-economische status vinden dat kinderen naar school horen te gaan

“ Spijbelen is makkelijker geworden sinds ouders hun kinderen digitaal moeten afmelden en niet meer met een briefje of telefoontje

aanpak het beste werkt, hangt nauw samen met de ouder- en leerlingpopulatie. In Nederland is op basis van de internationale gemeenschap van wetenschappers een beweging op gang gekomen die ervoor pleit geoorloofd en ongeoorloofd verzuim helemaal los te laten en de focus te leggen op aanwezigheid. Dat is een veel inclusievere aanpak.'

Hoe ziet die andere benadering er in de praktijk uit?

'Scholen moeten allereerst bepalen wat zij een goede mate van aanwezigheid vinden, bijvoorbeeld 95 procent van de tijd. Om ervoor te zorgen dat kinderen ook daadwerkelijk zo vaak aanwezig zijn, moet de school inzetten op het versterken van de band met de kinderen. Dit kan door de rol van mentoren te vergroten, klassenactiviteiten te organiseren en te zorgen voor een gezond en veilig schoolklimaat. Kinderen voelen zich hierdoor lekkerder op school, waardoor de drempel om er naartoe te gaan lager wordt.'

Was u zelf eigenlijk een spijbelaar?

Hij lacht hard: 'Zeker, maar geen excessieve. Mijn ouders kwamen uit wat we nu een kansarm milieu zouden noemen. Ze hebben beiden alleen de basisschool afgerond. Voor mij vonden ze school dus super belangrijk, maar ze hadden ook oog voor wat ik nodig had. Ik had wat dat betreft de liefste ouders van de wereld.'

Irene de Zwaan